

การพัฒนาการจัดการศึกษาระรมศึกษาของคณะสงฆ์
อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี*

EDUCATION MANAGEMENT DEVELOPMENT IN DHAMMA STUDY OF SANGKHA
ADMINISTRATION IN MUEANG DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE

พระธรรมธรรมากร สีสเตโช

Phrathammathornthiram Stlatejo

วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

Wat Yai Suwannaram Worawihan Phetchaburi Province

E-mail: Phiraphon.8987@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็น เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการพัฒนาการจัดการเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการศึกษาระรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี พบว่า สภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาระรมศึกษาของคณะสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ปัญหาและอุปสรรค คือครูที่เป็นพระภิกษุสามเณรสอนธรรมศึกษายังมีจำนวนน้อย ที่สอนอยู่ก็สอนหลายวิชา ขาดการสรรหาบุคลากรที่เหมาะสมในการสอน วิชาที่เกี่ยวกับธรรมะขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะและวิธีการสอนที่ทันสมัย ใช้วิธีการสอนแบบไม่ทันสมัย ไม่มีเทคนิคใหม่ ๆ ทำให้ขาดความน่าสนใจในการเรียน ดังนั้นได้แก่ เพิ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมให้มากขึ้น แยกสอนตามรายวิชาไปสรรหาครูที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น โดยทดสอบวัดความรู้ และทดลองปฏิบัติหน้าที่การสอนจริง ส่งครูที่ทำหน้าที่สอนให้ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ วิธีการสอน ให้ได้รับการอบรมเรียนรู้รูปแบบวิธีการสอนที่ทันสมัย

คำสำคัญ: การพัฒนา; การจัดการ; ธรรมศึกษา

Abstract

This article was a study of opinions level, comparison level of managing development, and study problems, obstacles and suggestions to develop the management of Dhamma study of monks' administration in Mueang District, Phetchaburi Province. This was a mix-method research, found that the condition of the development of Dhamma education management in general was at a high level,

* Received March 12, 2021; Revised April 8, 2021; Accepted September 5, 2021

different personal factors had different opinions and therefore rejected the research hypothesis. The problem and obstacle was that the teachers who teach Dhamma studies were still a small number, lack of recruiting the right person to teach with knowledge, skills, and modern teaching methods which make the lack of interest in learning. Therefore, the suggestion was to increase the number of new personnel by testing the knowledge and experimenting with the actual teaching duties, providing them a training to develop their knowledge, skills, and modern teaching method.

Keywords: development; management; Dhamma study

บทนำ

สถาบันพระพุทธศาสนากับการศึกษามีความเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาของทุกคนขึ้นไม่ว่าจะเป็นเชื้อพระวงศ์ บุตรหลานขุนนาง คหบดี จนกระทั่งถึงราษฎรทั่วไป สถาบันพระพุทธศาสนากับการศึกษามีความเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาของทุกคนขึ้นไม่ว่าจะเป็นเชื้อพระวงศ์ บุตรหลานขุนนาง คหบดี จนกระทั่งถึงราษฎรทั่วไป

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์พิเศษในการจัดการศึกษา อยู่ในกลุ่มประเภทโรงเรียนเฉพาะทาง เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มุ่งเน้นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพที่จะสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้า อยู่ใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม และมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนส่งเสริม ใช้งบประมาณสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จากประเด็นที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี อันจะเกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณกำหนดการวิจัยเชิงสำรวจเก็บข้อมูลจากนักเรียนที่เรียนธรรมศึกษา ในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ โรงเรียนในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี คือ สังกัดโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ และโรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย จำนวน 420 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 จังหวัดเพชรบุรี, 2562) คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความคาดหวังของการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคาดหวังของการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวม (n=205)

การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี	ระดับความคาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านครูสอน	4.02	0.293	มาก
ด้านวิธีสอน	3.96	0.350	มาก
ด้านองค์ประกอบของชุมชน	4.01	0.330	มาก
โดยรวม	4.00	0.248	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.248) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านครูสอน ด้านองค์ประกอบของชุมชน ด้านวิธีสอน ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 สรุปผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังที่มีต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	t-test	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	1.793		0.074	✓	
อายุ		1.347	0.262	✓	
ระดับชั้น		0.262	1.347	✓	
วุฒิการศึกษา		2.596	0.054	✓	

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบพบว่า การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี เพศ อายุ ระดับชั้น วุฒิการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังของการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี

คุณลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	ปัญหา-อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
ด้านครูสอน	ครูที่สอนพระปริยัติธรรมมีจำนวนน้อย ที่สอนอยู่ก็สอนหลายวิชา	เพิ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมให้มากขึ้น แยกสอนตามรายวิชาไป
ด้านวิธีสอน	ใช้วิธีการสอนแบบไม่ทันสมัย ไม่มีเทคนิคใหม่ๆ ทำให้ขาดความน่าสนใจในการเรียน	พัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้ทันสมัยมากขึ้นจะได้นำมาใช้พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น
ด้านองค์ประกอบชุมชน	สถานที่เรียนอยู่ที่แออัด ไม่สงบ และมีเสียงรบกวนจากภายนอก	จัดสถานที่เรียนให้เหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ต้องการผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดชัยภูมิ ที่มีคุณลักษณะ ตามข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านครูสอน ครูที่สอนพระปริยัติธรรมมีจำนวนน้อย ที่สอนอยู่ก็สอนหลายวิชาเพิ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมให้มากขึ้น แยกสอนตามรายวิชาไปด้าน

ด้านวิธีสอน ใช้วิธีการสอนแบบไม่ทันสมัย ไม่มีเทคนิคใหม่ๆ ทำให้ขาดความน่าสนใจในการเรียนพัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้ทันสมัยมากขึ้นจะได้นำมาใช้พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น

ด้านองค์ประกอบชุมชน สถานที่เรียนอยู่ที่แออัด ไม่สงบ และมีเสียงรบกวนจากภายนอกจัดสถานที่เรียนให้เหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือ ด้านครูสอน ด้านวิธีสอน ด้านองค์ประกอบของชุมชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน เห็นได้ว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรชาติ สิริเตโช (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรธรรมศึกษาและวิธีการสอนของพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากอยู่ 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านบุคลิกภาพของภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านเนื้อหาของหลักสูตร และด้านการวัดและการประเมินผล

2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ปรากฏว่าวุฒิภาวะของนักเรียนยังมีความไม่พร้อมทั้งเนื้อหาวิชาที่ยากเกินไป หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่เข้าใจยาก เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไป ศัพท์ภาษาธรรมะในหลักสูตรที่ใช้สอนมีมากเกินไป ด้านบุคลิกภาพของภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ส่วนมากมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในโรงเรียนน้อยเกินไป การใช้วาจาที่ไม่สุภาพ การแสดงกิริยามารยาทไม่เหมาะสม ด้านการเรียนการสอน การดำเนินการสอนไม่ค่อยแม่นยำ ในเนื้อหาวิชาที่ทำการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล ควรจัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการพัฒนารจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การพัฒนารจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิกการศึกษา วุฒิกการศึกษาธรรมศึกษา ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพร เสาวภา (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธศาสนสุภาษิต หลักสตรนักรธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี” ผลการวิจัยพบว่า

1) ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธศาสนสุภาษิต หลักสตรนักรธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี คิดจากค่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มรวมกัน คิดเป็นร้อยละ 89.83 หรือสรุปได้ว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่พัฒนาขึ้น และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง มีประสิทธิภาพ 89.83/88.61 ที่กำหนดไว้ในสมมติฐานข้อที่ 1

2) ความคงทนในการเรียนของผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธศาสนสุภาษิต หลักสตรนักรธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรีที่พัฒนาขึ้น คิดจากค่าคะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบรวมแบบสุ่มของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มรวมกัน ลบด้วยคะแนนเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบรวมหลัง 7 วัน ของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มรวมกัน คิดเป็น 8.61 % มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายแบบเพียร์สัน เท่ากับ 0.08 หรือสรุปได้ว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่พัฒนาขึ้น และเมื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง มีความคงทนทางการเรียนลดลงไม่เกิน 10 % ตามที่กำหนดไว้ในสมมติฐานข้อที่ 2

3) ผลจากการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง พุทธศาสนสุภาษิต หลักสตรนักรธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรีที่พัฒนาขึ้น ปรากฏว่าระดับความพึงพอใจของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มรวมกันอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.97 ซึ่งอยู่ในระดับมา ตรงตามที่กำหนดไว้ในสมมติฐานข้อที่ 3

องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางกลยุทธ์ สร้างกระบวนการ วิธีสอนจริยธรรมที่ดึงดูดและน่าสนใจ
2. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยจัดหาปราชญ์ชาวบ้านหรือพระภิกษุที่มีความรู้ในพื้นที่ในการให้การศึกษอบรม

3. ควรวางนโยบายการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในทางจริยธรรม

4. ควรสนับสนุนให้มีการจัดสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ครูผู้สอนควรมีการวางแผนการสอนให้เหมาะสมกับเวลาและนักเรียน

2. ควรมีการจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่เพื่อเป็นให้นักเรียนมีประสบการณ์และได้แสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ

3. ควรมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

4. ควรมีการอบรมกระบวนการเรียนการสอนจริยศึกษาร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. ขยายพื้นที่ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษาไปสู่ระดับจังหวัดหรือ ภูมิภาคเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาระบบการเรียนการสอนวิชาธรรมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาธรรมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปิสชินเนสอาร์แอนด์ดี.

พระมหาสุรชาติ สิริเตโช. (2555). *ศึกษาความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาของนักเรียนในเขตตำบลหนองแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิไลพร เสาวภา. (2552). *การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องพุทธศาสนสุภาษิต หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 จังหวัดเพชรบุรี. (2562). *ทะเบียนโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย*. เพชรบุรี: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์.